

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1387/1-XIV/4 30.09.2010. године	
---	--

На основу члана 221. став 1. алинеја 16. и члана 266. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VII редовној седници, одржаној дана 30.09.2010. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: ЕТИМОЛОШКА И СЕМАСИОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ИМЕНА БИЉАКА У ДИОСКУРИДОВОМ ДЕЛУ ΠΕΡΙ ΥΛΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ (DE MATERIA MEDICA). ПРИЛОГ ТИПОЛОГИЈИ ФИТОНИМСКИХ ОЗНАКА, кандидата Маје Калезић и одобрава усмена одбрана.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Комисији 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Весна Димитријевић
---	--

Факултет	Филозофски	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр.6/1765	(број захтева)	
1.10.2010.	(датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Маје (Ранђел) Калезић

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ

Маја (Ранђел) Калезић

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом:

Етимолошка и семасиолошка истраживања имена биљака у Диоскуридовом делу

ΠΕΡΙ ΥΛΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ (De materia medica). Прилог типологији фитонимских ознака

Универзитет је дана 5.07.2006. својим актом под бр 150/38-06-9 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Етимолошка и семасиолошка истраживања имена биљака у Диоскуридовом делу

ΠΕΡΙ ΥΛΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ (De materia medica). Прилог типологији фитонимских ознака

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Маје (Ранђел) Калезић

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 1.07.2010. одлуком факултета под бр 1012/1-X/5 у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Александар Лома	редовни проф.	Класична филологија	Филозофски ф.
2.	др Војин Недељковић	ванредни проф.	исто	Филозофски ф.
3.	Др Јасна Влајић Поповић	научни саветник	филологија	Инс. за српски језик

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана **30.09.2010.**

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Весна Димитријевић
--	---

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

у Београду, 28. јула 2010.

Поштоване колеге,

Изабрани одлуком Наставно-научног већа на његовој седници од 1. јула 2010. у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације докторанта мр Маје Калезић под насловом

ЕТИМОЛОШКА И СЕМАСИОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ИМЕНА БИЉАКА У
ДИОСКУРИДОВОМ ДЕЛУ *ΠΕΡΙ ΥΛΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ (DE MATERIA MEDICA)*. ПРИЛОГ
ТИПОЛОГИЈИ ФИТОНИМСКИХ ОЗНАКА

подносимо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

Рад броји 229 страна са проредом и састоји се из следећих целина:

– А п с т р а к т на енглеском језику;

– У в о д н и део рада почиње освртима на улогу лековитог биља у медицини и фармацији кроз векове и на употребу лековитог биља у српској традиционалној медицини, а затим се излагање усредсређује на Диоскуридово дело, настало у другој половини I века н.е., које је и главни предмет разматрања. Најпре се оно ставља у контекст грчке хербалистичке, или траварске, литературе, чија су дела настала раније од Диоскуридовог на жалост за нас изгубљена, а од познијих која су се сачувала већу важност има само Галеново *De simplicibus*. На следећим страницама прибрано је оно мало што се зна о аутору – Педанију Диоскуриду, лекару у римској војсци родом из киличког Аназарба, а што углавном дознајемо из његовог главног и, вероватно, јединог аутентичног списка који је до нас дошао обично навођеног под латинским насловом *De materia medica*, који бисмо на српски најпре могли превести као „О медицинским

средствима“ или „О медикаментима“. Следи приказ структуре самог овог дела, које је током позног античког доба и средњег века остало главни фармацеутски приручник западне културе. Подељено у пет књига оно описује дејство око хиљаду дрога, претежно биљног, али и животињског и неорганског порекла. Средишње место ипак у њему имају, и за овај рад су релевантни, Диоскуридови прикази лековитих биљака који се дају по поглављима посвећеним свако једној биљци и једнообразно структурираним, тако што се најпре наводи њено грчко име, понекад и имена у другим језицима, а затим долазе опис њеног изгледа, њеног дејства као медикамента, упутства за његову правилну примену, подаци о станишту и географском пореклу биљке. Осврт на традицију текста ослања се на Сингеров рад о античким хербалима и њиховој познијој предаји из 1927. године. Преглед штампаних верзија од XV до краја XIX века дат је на крају у виду апендикса. У сажетом прегледу модерних истраживања Диоскуридовог списка оправдано се пледира за модеран интердисциплинарни приступ томе делу.

Након тога увода, кандидаткиња излаже концепцију властитих истраживања и свој методолошки приступ. Као предмет рада истиче одређивање семантичке мотивације појединих фитонима које Диоскурид наводи, а као циљ реконструисање номинацијских процеса из којих су они проистекли и општих тенденција у именовању те скупине реалија. До тог циља долази се методом компаративно-историјске, морфофонолошке и ономасиолошко-семасиолошке анализе, уз поређење са фитонимским ознакама датих биљака у српско-хрватској и другим словенским традиционалним ботаничким номенклатурама. Изабран је узорак од 28 ароматичних биљака које Диоскурид описује у првом делу прве књиге свога дела. Оне су обрађене у исто толико поглавља уобличених у својеврсне „фитономастичке огледе“. Сваки почиње идентификацијом фитонима, односно таксономским одређењем биљке на коју се он односи. Други корак је дескрипција биљке уз помоћ релевантних ботаничких приручника и етноботаничких саопштења, која се ставља у функцију разоткривања семантичке мотивације. Следи разматрање номинацијских поступака у народним ботаничким таксономијама. На почетку се даје Диоскуридов текст у српском преводу, са оригиналним грчким текстом у фусноти. Следи творбена, семасиолошка и етимолошка анализа грчкога имена и његових евентуалних синонима које Диоскурид наводи. У тој анализи, кандидаткиња се ослања пре свега на релевантне етимолошке

приручнике, пре свега на два савремена етимолошка речника грчког језика, Фрисков и Шантренов, али узима у обзир и ранију (Strömberg, Carnoy, Masson) и доцнију литературу. Иза тога спроводи се иста таква анализа назива за дату биљку у српско-хрватском, другим словенским и у балканским језицима, такође ослоњена на релевантну фитономастичку и шире, етимолошку литературу. За праћење излагања од користи су слике биљке у боји на почетку сваког поглавља.

Обрађене су следеће биљке: *ákoron* = *барска перуника*, *mêon* = *дивљи коморач*, *kýperos* = *орашак*, *kardátōmon* = *срдиш*, *nárdos* = *мирисна жуква*, *nárdos Keltik* = *одољен*, *nárdos orein* = *планински нард*, *nárdos agría* = *копитњак*, *phoû* = *велики одољен*, *malábathron*, *kassía* = *сена*, *kinátōmon* = *џимет*, *átōmon*, *kóstos*, *skhoînos*, *kálamos arōmatikós* = *иђипот*, *bálsamon*, *aspálathos*, *brýon* = *горовез*, *agálokhon* = *рајско дрво*, *náskaphton*, *kýphi*, *krókos* = *шафран*, *krokómagma*, *helénion* = *оман*. Како се види, извештај број грчких фитонима нема српско-хрватске еквиваленте, јер се ради о егзотичним биљкама афричког или азијског порекла, док за друге такве наш језик поседује само позамљенице и преведенице, а у делу случајева постоје аутохтони словенски називи. Често је сам грчки назив непрозиран и вероватно страног порекла. То проузрокује одређену несразмеру у величини појединих „фитономастичких огледа“. Обрада је у складу са прокламованим методолошким приступом, свестрана и акрибична. Приметан је опрез при таксономској идентификацији, која има често за последицу задржавање грчког назива у преводу. У анализи словенских синонима посвећена је дужна пажња често деликатном проблему разликовања туђица и калкова од домаћег фитонимског материјала. Кандидаткиња показује разуман степен уздржаности према изношењу нових, властитих етимолошких решења, али их ипак у више прилика, уза све потребне верзије, предлаже, ослањајући се, у појединим случајевима, на властите раније фитономастичке радове. Таквих сугестија има како у вези са грчким фитонимима (нпр. *mêon*, стр. 59, *aspálathos* стр. 141), тако и у вези са српско-хрватским (*грбач* и сл., стр. 74, *одољен* стр. 86–87, *обратица* стр. 172–173).

У „Завршним разматрањима“ констатује се да резултати овога рада потврђују основне карактеристике народне ботаничке лексике, како их је утврдио Алберто Замбони: маргиналност у односу на лексикон и слабу интегрисаност у језички систем; слојевит састав који укључује учене, полуучене и изразито народске називе;

хетерогеност. Затим се даје творбена анализа структурално прозирних грчких фитонима. У анализи српско-хрватских фитонима констатује се да је највећи део њих преведен, односно семантички адаптиран са страних предлога, да је непосредних позајмљеница готово двоструко мање, а чисто народних назвања само око 18 одсто; једне од њих су још прасловенске, друге јужнословенске, треће – српско-хрватске креације, образоване синтгматизацијом, деривацијом, композицијом или семантичком деривацијом. У погледу мотивације издваја се *лепух* као једини директно мотивисан назив (изгледом биљке), док је у осталим случајевима мотивација индиректна.

Списак коришћене литературе броји 144 јединице на светским и словенским језицима.

Маја Калезић је у својој дисертацији изградила један интердисциплинаран модел обраде фитонима у функцији лексикологије, историјске семантике и етимологије, који се надаље може успешно примењивати, а свакако и усавршавати. Уз поједина етимолошко-семасиолошка запажања, то несумњиво чини оригиналан научни допринос овога рада.

Препоручујемо Научно-наставном већу да мр Маји Калезић одобри усмену одбрану њене дисертације.

др Александар Лома,
редовни професор,
ментор

др Војин Недељковић,
ванредни професор

др Јасна Влајић-Поповић,
научни саветник
у Институту за

